२।१–२।३ (कृष्णो ब्रवीति)

1 संजयो राजमन्त्री।

2 संजयो राजानं धृतराष्ट्रं ब्रवीति।

3 अर्जुनो दुःखितः।

4 कृष्णो दुःखितम् अर्जुनम् एतद् ब्रवीति।

5 अर्जुन, त्वं कस्माद् भीतः?

6 त्वं बलवान् योधः।

7 त्वम् आर्यः।

8 बलवता योधेन भयं न गन्तव्यम्।

9 आर्येण भयं न गन्तव्यम्।

10 उत्तिष्ठ, अर्जुन!

11 युध्यस्व!

12 राजमन्त्री संजय एतद् अब्रवीद् राजानं धृतराष्ट्रम्:

13 अर्जुनस्य द्वे नयने ऽश्रुपूर्णे।

14 कृष्णो ऽश्रुपूर्णनयनं विषीदन्तम् अर्जुनम् एतद् वचनम् अब्रवीत्।

15 कृष्णो ऽब्रवीत्:

16 अर्जुन, कस्माद् एतद् भयं युद्धे त्वाम् आगतम्?

17 एतद् आर्येषु न दृष्टम्।

18 एतेन त्वं न स्वर्गं गमिष्यसि।

19 न चैतद् भयं तुभ्यं कीर्तिं करोति।

20 अर्जुन, उत्तिष्ठ!

21 एतद् दौर्बल्यं त्यक्त्वोत्तिष्ठ!

22

23 संजय उवाच:

24 तथा मधुसूदनः (कृष्णः) कृपयाविष्टम् अश्रुपूर्णाकुलेक्षणं विषीदन्तं तम् (अर्जुनम्) इदं वाक्यम् उवाच।

25 श्रीभगवान् (कृष्णः) उवाच:

26 हे ऽर्जुन, कुत इदं कश्मलं विषमे (दुःखे) त्वा (त्वाम्) समुपस्थितम् (आगतम्)?

27 इदम् अनार्यजुष्टम् अस्वर्ग्यम् अकीर्तिकरं च।

28 हे पार्थ (अर्जुन), क्लैब्यं मा स्म गमः (मा गच्छ)!

29 नैतत् (क्लैब्यम्) त्वय्यु उपपद्यते।

30 हे परंतप (अर्जुन), क्षुद्रं हृदयदौर्बल्यं त्यक्त्वोत्तिष्ठ।

31 संजय उवाच ।

32 तं तथा कृपयाविष्टम् अश्रुपूर्णाकुलेक्षणम् ।

33 विषीदन्तम् इदं वाक्यम् उवाच मधुसूदनः ॥ २ ॥

34 श्रीभगवान् उवाच ।

35 कुतस् त्वा कश्मलम् इदं विषमे समुपस्थितम् ।

36 अनार्यजुष्टम् अस्वर्ग्यम् अकीर्तिकरम् अर्जुन ॥ २ ॥

37 क्लैब्यं मा स्म गमः पार्थ नैतत् त्वय्य् उपपद्यते ।

38 क्षुद्रं हृदयदौर्बल्यं त्यक्त्वोत्तिष्ठ परंतप ॥ ३ ॥

,
भगवद्गीता

२।४ – २।९ (अर्जुनो न योत्स्यते)

1 कृष्ण, अहं न भीष्मेण सह योद्धुं शक्नोमि।

2 न चाहं द्रोणेन सह योद्धुं शक्नोमि।

3 भीष्मो द्रोणश् च मम प्रियौ।

4 अहं न योद्धुम् इच्छामि।

5 अहं भिक्षुर् भवितुम् इच्छामि।

6 अहं भिक्षुर् भूत्वा न कंचिन् मारयिष्यामि।

7 वयं बन्धून् मारयेम।

8 वयं बन्धूञ् जयेम।

9 एते बन्धवो ऽस्माञ् जयेयुः।

10 अहं कतरद् इच्छामि?

11 अहं न जानामि।

12 मया किं कर्तव्यम्?

13 कृष्ण, अहं ज्ञातुम् इच्छामि।

14 मां ज्ञापय, कृष्ण!

15 अहं महद् राज्यम् अवाप्नुयाम्।

16 अहं मम बन्धून् मारयित्वा महद् राज्यम् अवाप्नुयाम्।

17 किन्तु अहं दुःखितो भविष्यामि।

18 अहं न योत्स्ये।

19 अर्जुनो ऽब्रवीत्:

20 कृष्ण, कथम् अहं भीष्मेण द्रोणेन च सह योत्स्ये?

21 एतौ पूजार्हौ।

22 मया ताभ्यां सह न योद्धव्यम्।

23 श्रेयो भिक्षुर् भवितुम्!

24 श्रेयो भोक्तुं भैक्षम्, न हन्तुम् एतान् गुरून्।

25 अहं मम गुरून् हत्वा, न किंचिद् भोगं भुञ्जीय।

26

27 यदि वा वयं जयेम, यदि वा धृतराष्ट्रपुत्रा अस्मान् जयेयुः – केन सुखिनो भविष्यामः?

28 वयं न जानीमः।

29 अहं महाकार्पण्यं गतः।

30 न च चिन्तयितुं शक्तः।

31 एतस्मात् त्वां पृच्छामि: यच् छ्रेयः स्यात्, तन् मह्यं ब्रूहि, कृष्ण!

32 मां शाधि।

33 एतान् बन्धून् गुरूंश् च हत्वा, अहं किम् अवाप्नुयाम्?

34 महाराज्यम् अवाप्नुयां नरलोके।

35 देवराज्यम् अप्य् अवाप्नुयां देवलोके।

36 मम तु महाञ् शोको भविष्यति।

37 किम् अपनुद्याद् एतं महाशोकम्?

38

39 संजय ऽउवाच:

40 राजन्, अर्जुन एतद् उक्त्वा अहं न योत्स्ये इति कृष्णम् अब्रवीत्।

41

42 अर्जुन उवाच:

43 हे मधुसूदन (कृष्ण)!

44 हे ऽरिसूदन (कृष्ण)!

45 अहं कथं भीष्मं द्रोणं च संख्ये (युद्धे) इषुभिः प्रतियोत्स्यामि?

46 भीष्मो द्रोणश् च पूजार्हौ।

47 महानुभावान् गुरुन् अहत्वा, श्रेयो भैक्षम् अपि भोक्तुम्।

48 तान् ह्य् अस्माकम् अर्थकामान् गुरुन् हत्वा, अहं रुधिरप्रदिग्धान् भोगान् भुञ्जीय।

49 यद् वा वयं जयेम, यदि वा ते (धृतराष्ट्रपुत्राः) नः (अस्मान्) जयेयुः – कतरद् गरीयो नः (अस्माकम्)?

50 वयं न विद्मः।

51 अहम् उपहतस्वभावः कार्पण्यदोषेण।

52 अहं धर्मविषये संमूढचेताः।

53 अतस् त्वां पृच्छामिः यच् छ्रेयः स्यात्, तन् मे निश्चितं ब्रूहि।

54 अहं तव शिष्यः, कृष्ण।

55 माम्, त्वां प्रपन्नम्, शाधि।

56 एतान् हत्वा, भूमाव् असपत्नम् ऋद्धं राज्यम् अवाप्नुयाम्।

57 सुराणाम् (देवानाम्) चाप्य् आधिपत्यम् अवाप्नुयाम्।

58 अहं तु भूमाव् असपत्नम् ऋद्धं राज्यम् अवाप्य, सुराणाम् (देवानाम्) चाधिपत्यम् (ऐश्वर्यम्) अवाप्यापि, किम् अपनुद्यान् मम शोकम्?

59 यद् इन्द्रियाणाम् उच्छोषणं मम शोकम् अपनुद्यात्, तद् अहं न हि प्रपश्यामि।

60 संजय उवाचः

61 हे परंतप (धृतराष्ट्र), गुडाकेशः (अर्जुनः) हृषीकेशम् (कृष्णम्) एवम् उक्त्वा, अहं न योत्स्ये इति गोविन्दम् (कृष्णम्) उक्त्वा, तूष्णीं बभूव ह।

62

63 अर्जुन उवाच ।

64 कथं भीष्मम् अहं संख्ये द्रोणं च मधुसूदन ।

65 इषुभिः प्रतियोत्स्यामि पूजार्हाव् अरिसूदन ॥ ४ ॥

66 गुरून् अहत्वा हि महानुभावाञ् श्रेयो भोक्तुं भैक्षम् अपीह लोके ।

67 हत्वार्थकामांस् तु गुरून् इहैव भुञ्जीय भोगान् रुधिरप्रदिग्धान् ॥ ५ ॥

68 न चैतद् विद्मः कतरन् नो गरीयो यद् वा जयेम यदि वा नो जयेयुः ।

69 यान् एव हत्वा न जिजीविषामस् ते ऽवस्थिताः प्रमुखे धार्तराष्ट्राः ॥ ६ ॥

70 कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः पृच्छामि त्वां धर्मसंमूढचेताः ।

71 यच् छ्रेयः स्यान् निश्चितं ब्रूहि तन् मे शिष्यस् ते ऽहं शाधि मां त्वां प्रपन्नम् ॥ ७ ॥

72 न हि प्रपश्यामि ममापनुद्याद् यच् छोकम् उच्छोषणम् इन्द्रियाणाम् ।

73 अवाप्य भूमाव् असपत्नम् ऋद्धं राज्यं सुराणाम् अपि चाधिपत्यम् ॥ ८ ॥

74 संजय उवाच ।

75 एवम् उक्त्वा हृषीकेशं गुडाकेशः परंतप ।

76 न योत्स्य इति गोविन्दम् उक्त्वा तूष्णीं बभूव ह ॥ ९ ॥